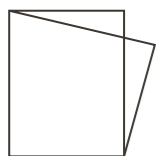

Praksisforskning

– når forskning, kundskabsproduktion og faglig udvikling forenes

Lars Uggerhøj,
professor, ph.d.,
Institut for Sociologi
og Socialt Arbejde,
Aalborg Universitet

Artiklen beskriver baggrund og behov for at udvikle og iværksætte praksisforskning i det sociale arbejde – herunder muligheden for at knytte forskning sammen med læreprocesser og kundskabsproduktion i praksis. Desuden beskrives muligheden for at udnytte og beskrive den viden, som skabes, men sjældent gøres eksplicit, i praksis samt muligheden for at skabe samfundsmæssig impact. Praksisforskning er differentieret, fordi den forhandles af forskellige partnere, når den iværksættes. Artiklen giver bud på forskningstilgangens videnskabsteoretiske positionering, en

definition af praksisforskning, ligesom der beskrives forskellige tilgange, som kan understøtte indkredsning, forhandlinger og drøftelser af praksisforskning – blandt forskere og i konkrete samarbejder mellem forskning og praksis.

På vej mod impact

Praksisforskningen eller den praksisnære forskning er gennem de seneste år kommet mere og mere i fokus. Specifikt inden for forskningen i socialt arbejde, men også mere generelt, fordi forskningens impact er blevet dagsordenssat. Denne artikel vil tage udgangspunkt i

Praksisforskningens DNA er etablering af et samarbejde, som kan skabe baggrund for en kvalificering af forskningens forskellige elementer og processer.

den udvikling, der har været inden for socialt arbejde, da den har været markant og international inden for de sidste 10 år. At der er en aktuell interesse for forskning, som relaterer sig til praksis, er ikke ensbetydende med, at tanken er ny i det sociale arbejde. Allerede i begyndelsen af 80'erne og 90'erne drøftede man mulighederne for udvikling af forskning, som kunne koble praksis og forskning (Schiøtz 1983; Mäntysaari 1990), fordi praksis i socialt arbejde manglede forskning til udvikling af kundskabsbasen – her forstået som de teorier og metoder, som anvendes i socialt arbejde – og helt konkret havde brug for forskningens input til udvikling af praksis. Men også fordi forskningen i socialt arbejde ønskede at bidrage til udviklingen af det sociale arbejdes praksis – måske i højere grad end éntydigt at fokusere på levering af resultater til det akademiske miljø.

Det er vanskeligt at blive uenige om, at forskningen har en forpligtigelse til at levere viden til både den mere generelle og den fagligt specifikke samfundsd-

vikling. Og med den tiltagende eksternt finansierede forskning er kravet til en forskning, som kan levere omsættelige resultater, øget. For nu ikke at miste læsere, som tænker, at forskningen blot skal være betalt og styret af eksterne investorer, og at den frie forskning er en saga blot, er det vigtigt at understrege, at praksisforskning ikke er et alternativ til andre typer forskning. Der er stadig i høj grad brug for grundforskning og for forskning, som ikke tager udgangspunkt i et tæt og forpligtende samarbejde mellem forskning og eksempelvis praksis eller brugere. Praksisforskningen er et supplement til andre typer forskning – et supplement, som dog kræver udvikling og opmærksomhed. Og, som det vil fremgå af artiklen senere, så er der også inden for praksisforskningen tale om forskellige tilgange med større eller mindre samarbejde. Det er desuden centralt, trods ofte tæt samarbejde med ikke-forskere, at praksisforskningen ikke får karakter af en forskning, hvor resultaterne er styret af samarbejdspartnerne. Praksisforskningens DNA er etablering af

et samarbejde, som kan skabe baggrund for en kvalificering af forskningens forskellige elementer og processer: at forskeren får mere viden om det felt, der forskes i, at forskningsspørgsmålene og de anvendte forskningsmetoder bliver mere kvalificerede, at muligheden for anvendelsen af forskningsresultaterne bliver større. Eksterne partnere hverken styrer eller investerer. Partnere indgår i et samarbejde, hvor der styres i fællesskab, og med de store investeringer i forskning er det så som så i det sociale arbejde. Ofte anvendes lokale midler koblet på forskningstid og støtte fra fonde.

At praksisforskningen skaber mulighed for at etablere forskning, som i højere grad kan give samfundsmæssig impact – og måske ikke uvæsentligt giver mulighed for at mennesker uden for forskningsmiljøerne kan forstå forskningsresultaterne – er ikke ensbetydende med, at praksisforskningen er blåstemplet af den akademiske verden. Uden at have det som formål så udfordrer

praksisforskningen måske ikke mindst forskningsneutralitet og -distance til forskningsfeltet. Allerede i den spæde start af forskningen i socialt arbejde påpegede sociologen Peter Gundelach, at forskningen i socialt arbejde gennem den tætte kobling mellem praksis og forskning ville have vanskeligt ved at bevare den nødvendige distance til forskningsfeltet og dermed muligheden for at kunne betragte praksis kritisk og distanceret. Desuden påpeger han, at anerkendelsen i forskningsverdenen bliver ringere, desto tættere forskningen kommer på praksis, og at der nærmere bliver tale om udviklings- og forsøgsprojekter end forskning (Gundelach 2000). Den del vender jeg tilbage til om lidt.

Artiklen har til formål at give et billede af baggrund og indhold i praksisforskning. Den slags billeder får ofte karakter af glansbilleder. Og denne artikel er da heller ikke fri for en mere positiv end negativ fremstilling. Hovedmålet er ikke at foretage en grundig kritisk analyse af praksisforskningen – uden dog at gøre fremstillingen lalleglad. Artiklen vil indeholde nogle kritiske overvejelser, men det er op til andre at foretage den lige så nødvendige kritiske analyse af fænomenet. Den praksisforskning, der beskrives her, knytter sig til det sociale arbejde. Det er så at sige casen *praksisforskning i socialt arbejde*, der anvendes til at forstå begrebet og dets indhold. Der er ikke tvivl om, at praksisforskning kan anvendes inden for stort set alle felter og især inden for professionsbachelor-området. Det er bare ikke artiklens mål at sikre, at praksisforskningen her fremstilles som anvendelsesbar inden for alle felter. Som det vil fremgå, er det nødvendigt at forhandle praksisforskningen, hver eneste gang den anvendes. Fremstillingen i

denne artikel kan forhåbentlig anvendes som led i de forhandlinger, både inden for og uden for det sociale arbejde, der også må indeholde forståelse af, hvad praksisforskning er, for overhovedet at komme i gang.

Hvorfor nu lige praksisforskning i socialt arbejde?

Gennem de sidste 40 år er forskningstraditionerne i socialt arbejde stille og roligt opbygget – herunder også i de nordiske lande (Marthinsen 2012). Med integrationen af socialt arbejde på universiteterne i Sverige i 1977 startede akademiseringen af socialt arbejde i Norden for alvor, og inden for en periode på ca. 15 år efter den svenske udvikling havde alle de nordiske lande etableret master- og ph.d.-niveau i socialt arbejde. Udviklingen af forskningen i socialt arbejde har, akkurat som andre forskningsfelter, haft mange retninger, men ønsket om en praksisrelateret forskning har ligget latent (Schjøtz 1983; Mäntysaari 1990) – måske fordi mange forskere kommer med en socialarbejder-uddannelse og har ageret i det social arbejdes praksis. Koblet på denne udvikling har der vist sig en tiltagende interesse for at styrke og udvikle teorier og metoder i socialt arbejde (Ebsen & Uggerhøj 2014) – både på uddannelsessteder og i praksis. Årsagen skal formentlig findes i, at kundskabsudviklingen inden for mange professionsbachelor-områder sker i forbindelse med netop uddannelsen og i sjældent grad i praksis. Ikke at der ikke sker udvikling i praksis, men den formuleres ikke og bliver ofte individuel. Tilstrømningen til eksempelvis Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde ved Aalborg Universitet og til de pædagogiske kandidatuddannelser på DPU, Aarhus Universitet, tyder på, at praktikerne

ønsker øget og mere akademisk viden samt udvikling af de teorier og metoder, som er – eller bør være – i socialt arbejde. Desuden tyder det på, at den dokumentations- og effektmålingskultur, som har bredt sig i socialt arbejde gennem de seneste år, ikke nødvendigvis har ført til styrkelse af disse elementer. Det er ikke teori-, metode- og redskabsudvikling, der er i fokus ved disse dataindsamlinger. Der er derimod en tendens til, at resultaterne af dokumentation og anden type måling bringes ud af det sociale arbejde og danner grundlag for politiske beslutninger samt organisationsudvikling og -ændringer og sjældent anvendes til faglig udvikling. Min erfaring fra de sidste års arbejde med praksisforskning er, at medarbejdere og ledere har vist øget interesse for at udvikle og medvirke i forskning, som i højere grad kan indgå i læringsprocesser bestående af faglige refleksioner og udvikling af arbejdsmetoder. Ønsket om en udvikling og styrkelse af viden i praksis er måske ikke blot et brud med udvikling byggende primært på dokumentation- og effektmåling, men også et opgør med en primært top-down-orienteret vidensproduktion – forstået som en vidensproduktion udført af universiteter og andre uddannelsesinstitutioner og videregivet til studerende og praksis. Ønsket om en udvikling i fremfor *uden for* praksis peger i stedet i retning af en mere bottom-up-vidensproduktion, hvor den viden, der skabes i praksis, bliver udgangspunkt – og i alle fald betydningsfuld – for såvel teori- som metodeudvikling.

Endelig er det ikke uvæsentligt igen at fremhæve den globale interesse for forskningens 'impact' – altså forskningens gennemslagskraft og påvirkning (Pedersen 2017), som nævnt ovenfor. Nu

Min erfaring fra de sidste års arbejde med praksisforskning er, at medarbejdere og ledere har vist øget interesse for at udvikle og medvirke i forskning, som i højere grad kan indgå i læringsprocesser bestående af faglige refleksioner og udvikling af arbejdsmetoder.

kan anvendelsen af impact i forskning have forskellige konsekvenser. Én konsekvens er målingen af impact gennem optælling af publikationer og citationer. En anden 'måling' af impact fokuserer på, i hvor høj grad forskningen kan omsættes og anvendes uden for forskningsmiljøerne, eller som det formuleres af det samfundsvidenskabelige fakultet på Aalborg Universitet, hvor impact beskrives som fokus på forskningens samfundsmæssige værdiskabelse og interaktion med det omgivende samfund. Mens den første forståelse af impact knytter sig til evidens, dokumentation og effekt, knytter den anden forståelse sig til muligheden for at åbne forskningen til det omgivende samfund og til samarbejdsrelationer – og dermed omdrejningspunkter i praksisforskning. Interessen har i denne type impact samlet sig om forskningsresultaternes mulighed for at blive brugt til udvik-

lingen i det omgivende samfund. Og denne interesse knytter sig direkte til praksisforskningen med dens fokus på det tætte samarbejde mellem praksis og forskning, den løbende tilbagemelding til praksis og med koblingen af forsknings- og læringsprocesser.

Er praksisforskning nu også videnskab?

Lad mig vende tilbage til spørgsmålet om praksisforskningens akademiske position – eller som nogle har sagt: mangel på samme. Er der tale om en form for 'forskning light', som nærmere har karakter af udviklings- og forsøgsprojekter end af forskning, og som fører til ringere anerkendelse i akademiske kredse, hvilket Gundelach (2000) mere end antyder?

Der er nok ikke tvivl om, at der er tale om nye forståelser og andre traditioner i praksisforskningen end i megen af den

forskning, der hidtil er foregået, samt at praksisforskningen udfordrer hidtidige forståelser. Ikke på revolutionerende vis, men primært i forhold til den tætte relation mellem forskning og det felt, der undersøges. Men er det ikke netop centralt at forholde sig kritisk og udfordrende til gængse forståelser og sandheder, når man agerer i det akademiske felt? Det er naturligvis en lovlig populær og let argumentation, som ikke alene kan begrunde praksisforskningens forskningsmæssige kvalitet, men den indeholder dog den samme vægt eller mangel på samme som argumentationen om, at forskning i et praksisfelt risikerer at miste anerkendelse blandt forskere, fordi distancen ikke kan bevares. Diskussionen om bias ved tæt samarbejde er naturligvis relevant, men samarbejde og nærhed kan i sig selv ikke karakterisere praksisforskning som for let og uden forskningsmæssig tyngde.

Forskningen vil blive påvirket og risikerer at blive blind på samme områder som det felt, der undersøges.

Der skal i praksisforskningen, som i al anden forskning, eksistere en kritiske diskussion af de bias, som nærhed – eller i andre sammenhænge teori – kan indebære. Selvom disse diskussioner og uenigheder har et akademisk præg, skal man, efter min mening, ikke være blind for, at det samtidig indgår i en forskningsmæssig definitions- og positionskamp, idet en accept af forskningstyper som praksisforskning kan risikere at skabe tvivl eller i det mindste kraftig udfordre hidtidige sandheder inden for forskning. Eksempelvis kan man jo undre sig over det markante ønske eller krav om teoribaserede analyser i forskningen og en samtidig tvivl om inddragelse af praksisviden i forskningsprocessen. Ikke som informanter, men som partnere. Grundlæggende er bias fra teori naturligvis lige så problematisk som bias fra praksis – eller enhver anden påvirkning. Teori synes dog at udgøre en mindre bias i den hidtidige forskning. En mere praksisorienteret forskning vil udfordre dette.

Praksisforskning er ikke pr. definition uvidenskabelig, men der kan naturligvis forekomme uvidenskabelig praksisforskning.

Fremfor alene at basere diskussionen om praksisforskningens videnskabelige tyngde i diskussionen om nærhed og distance og eventuel anerkendelse eller ej vil jeg læne mig op ad henholdsvis *Det konkrete videnskab*, som det er formuleret af Flyvbjerg (2001), og *Modus 2 vidensproduktion*.

I beskrivelsen af Det konkrete videnskab fremhæver Flyvbjerg, at der er tale om en videnskab, der er afhængig af den kontekst, forskningen bedrives i. Den går tæt på virkeligheden og udsætter sig for reaktioner fra omgivelserne. Man fokuserer desuden på praktisk aktivitet og praktisk viden, ligesom dialog er centralt placeret. Netop disse karakteristika er omdrejningspunkter i praksisforskningen og understreger, at praksisforskning ikke er udtryk for ikke-videnskab, men måske nærmere udtryk for en anden type viden-

skab end den hidtil gængse. Desuden knytter praksisforskningen sig til Modus 2 vidensproduktion (Novotny, Scott & Gibbons 2001; Kristiansson 2006), som består af interaktion mellem en række aktører – det kunne f.eks. være socialrådgivere, forskere, undervisere, ledere og brugere – der hver især repræsenterer forskellige interesser og bidrager med flere kompetencer og holdninger i et samarbejde. Det er centralt, at der skabes ligeværdige relationer mellem deltagerne i de konkrete forskningsprojekter, og at der finder en inddragelse af alle deltagerne sted i de læreprocesser, der igangsættes. Kristiansson (2006) påpeger også, at man i tilgangen har en flad og fleksibel netværks- og samarbejdsstruktur. Netop elementer, som er centrale i den proces, der foregår i samarbejdet mellem forskere og praktikere/brugere. Det konkrete videnskab og Modus 2 vidensproduktion er således medvirkende til at indkredse praksisforskning som relevant og (måske med tiden) anerkendt videnskab, ligesom begge forståelser understreger, at nær-

heden i forskningen ikke diskvalificerer tilgangen som forskning, men tværtimod understøtter nogle elementer, som mangler i hidtidige forskningstilgange. At praksisforskning gennem Det konkrete videnskab og Modus 2 får en videnskabs-teoretisk position, er ikke ensbetydende med, at al praksisforskning dermed er videnskabelig. Det afhænger helt af, om forskningen opfylder traditionelle kriterier for god og redelig forskning. Men den er ikke automatisk dømt ude som ikke-videnskabelig.

Hvad er så praksisforskning?

At man har fundet ud af, at der er et behov for en praksisnær forskning, og at forskningen har en videnskabelig position, er ikke ensbetydende med, at man blot kan gå i gang. Som i alle andre typer forskning venter der en række valg og kritiske overvejelser om, hvordan man agerer – og her agerer praksisnært. Som beskrevet tidligere er praksisforskning ikke én ting, men har forskellige former, som man nødvendigvis må forholde sig til. Indledningsvis er det dog nødvendigt at afklare, om det er praksisforskning, man taler om. Praksisforskningens popularitet har gennem de sidste år ført til, at rigtig mange typer forskning defineres som praksisforskning – også former som placerer sig ganske langt fra den forståelse af praksisforskning, der argumenteres for i denne artikel. Lad mig give et kort eksempel: Den seneste internationale konference om praksisforskning, som blev afholdt i Hong Kong i 2017, viste, at muligheden for at give brugerne stemme i forskningen blev prioriteret højt. Det viste sig dog ved flere paper-præsentationer, at det at give brugerne stemme blev sammenlignet med at udføre praksisforskning. I realite-

ten var inddragelse af brugerne stemme at sidestille med anvendelse af brugerne som informanter. Om end betydningen af inddragelse af brugerne som informanter ikke kan overdrives, så indgår brugerne stemme i den sammenhæng 'blot' som et led i forskningen – præcis som andre informanters udsagn gør. Det fører således ikke automatisk til inddragelse af brugerne som samarbejdspartnere i forskningsprocessen. Såfremt brugerne skal indgå i et forskningsprojekt som partnere og ikke alene som informanter, kræver det et helt andet setup. Forskningen med brugerne som informanter er uhyre relevant for forskning i socialt arbejde, men det karakteriserer ikke nødvendigvis forskningen som praksisnær.

Der har i både nationale og internationale kredse omkring udviklingen af praksisforskningen eksisteret en kritisk opfattelse af udviklingen af en definition af praksisforskning. Det er ganske forståeligt, fordi praksisforskningen jf. beskrivelsen af Det konkrete videnskab og Modus 2 vidensproduktion knytter sig stærkt til den lokale kontekst og må udvikles i et samarbejde mellem flere partnere. Praksisforskningsprojekter skal således forhandles mellem de involverede partnere, hver eneste gang der iværksættes et projekt (Uggerhøj 2014), og kan dermed ikke indkredses i en bestemt form. Samtidig er det vanskeligt for partnere at afklare, om der er tale om et praksisforskningsprojekt, og hvilke karakteristika tilgangen skal have for at kunne have karakter af en form, som kan anvendes til udvikling af det sociale arbejde. Jeg anser derfor definitioner og beskrivelser af forskellige former for tilgange som nødvendige hjælperedskaber i afklaringsprocessen. Definition og

tilgange skal ikke opfattes som sandheder, men som hjælperedskaber til de diskussioner og forhandlinger – og uenigheder – som partnerne nødvendigvis skal igennem. Deltagerne i det konkrete projekt kan således anvende definition og tilgange til at udforme egen definition og supplere beskrevne tilgange – eller for den sags skyld anvende den beskrevne definition og tilgange, som den/de er.

Den definition, jeg aktuelt arbejder med, er inspireret af Ian Shaws definition fra 2007, men er 'moderniseret' på baggrund af de aktuelle erfaringer og diskussioner, der foregår både lokalt, nationalt og internationalt:

Praksisforskning er typer af empiriske undersøgelser (forskning, evaluering, analyse) eller teoretiske/konceptuelle analyser, udført af og/eller forhandlet mellem forskere, praktikere, brugere, som belyser, forklarer, udvikler socialt arbejde, understøtter læringsprocesser i socialt arbejdes praksis eller forklarer indsatser/praksis med det formål at bidrage til kvalificering af socialt arbejde gennem ny viden og/eller ved at udvikle nye typer handlinger og forandringer i socialt arbejde (Uggerhøj, Henriksen & Andersen 2018). Definitionen karakteriserer, at praksisforskning både omfatter alle typer empiriske undersøgelser og mere teoretisk baserede analyser. Om det er det ene eller det andet, afgøres af de partnere, som er involveret i det konkrete projekt. Desuden viser definitionen, at udviklingen og kvalificeringen af socialt arbejde kan have forskellige former lige fra omfattende ændringer til øget viden inden for et bestemt område. Såfremt partnerne i fællesskab kan anskue et

givent projekt inden for denne definition eller inden for en evt. udvidet definition, har de indkredset projektet som praksisforskning. Det er dog ikke muligt alene at læne sig op ad en generel definition, idet man også er nødt til at forholde sig til, hvilken form for praksisforskning man anvender som primær indfaldsvinkel i et givent projekt. Jeg anvender i den forbindelse fire former eller positioner som udgangspunkt for denne diskussion:

En position karakteriserer jeg som *Praksisforskning i socialt arbejde*, hvor forskningen primært planlægges og udføres af forskere. I samarbejdet med praksis er omdrejningspunktet normalt den konkrete dataindsamling – det vil sige, at praksis indgår som informanter eller som det sted, der giver adgang til informanter. Samarbejdet har dog ikke karakter af partnerskab, hvorved ejerskabet primært ligger hos forskeren. Når denne position alligevel knytter sig til praksisforskning, er det, fordi forskerne har et ønske om og arbejder bevidst på at kvalificere egen forståelse af socialt arbejde gennem møder med repræsentanter fra praksis eller brugere og på, at resultaterne af deres forskning får gennemslag og betydning i praksis. Man søger således at tilpasse undersøgelsen de behov, der eksisterer i praksis, og leverer resultaterne tilbage til praksis.

En anden position karakteriserer jeg som *Praktikerforskning*, hvor forskning, evalueringer og undersøgelser udføres af praktikere. Udgangspunktet er blandt andet Epsteins karakteristik af praksisbaseret forskning som *anvendelsen af forskningsinspirerede principper, design og dataindsamlingsmetoder i almindelig praksis for at kunne svare på spørgsmål, som udspringer af praksis, og svare på*

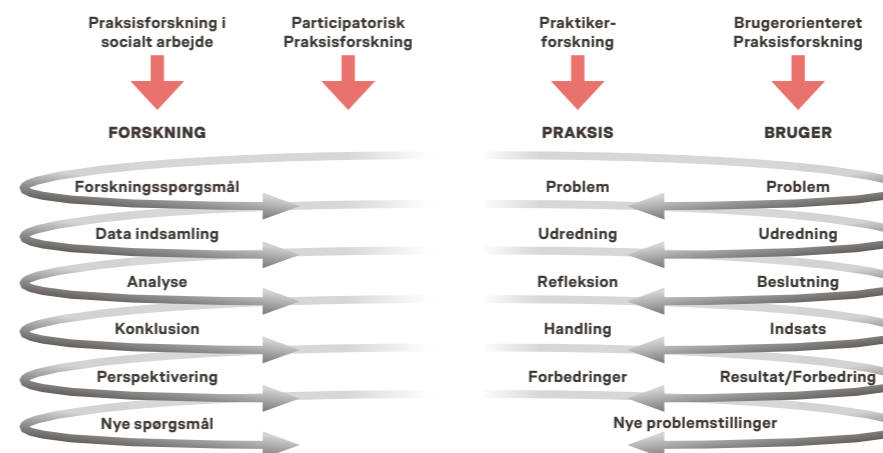
måder, der informerer praksis (Epstein 2001; min oversættelse). Dette suppleres af Knud Ramian, som i artiklen "Praksisbaseret forskning i videnskabelende netværk – opdatering" blandt andet fremhæver følgende karakteristika ved den praksisbaserede forskning: Forskningsspørgsmålene er født ud af de personlige erfaringer, man gør i praksis; Der eksisterer et behov i praksis for at vide noget mere eller gøre noget bedre; Der skal produceres viden, som kan gøre en forskel i praksis; Designet skal udformes, så det er gennemførligt og 'do-able' i praksis; Er mere praksis- end teoriorienteret – og skal leve op til andre krav end teoriorienteret forskning; Man er optaget af at kommunikere til andre i samme praksis – og i mindre grad af at formidle i videnskabelige tidsskrifter (Ramian 2013). Det er praksis, der udgør forskningsinstitutionen, ligesom praksisforskeren tilpasser sin strategi og sine metoder, så det bliver muligt at gennemføre forskningsaktiviteterne i praksis. Praktikere behøver, ifølge Ramian, ikke at være uddannede forskere, men de skal besidde viden om forskning og bør indgå i såkaldte videnskabelige netværk, som udgør forskellige former for *samarbejde, der har det til fælles, at det er praktikere, der samarbejder aftalt, målrettet og produktorienteret, om at skabe viden på et bestemt praksisområde og som samarbejder om at dele denne viden med andre* (Ramian 2013, s. 1).

Den tredje position karakteriserer jeg som *Participatorisk praksisforskning*, hvor forskningen udføres i et tæt samarbejde mellem praksis og forskning. Samarbejdet er forpligtende, og forskningen indgår i fælles besluttede læreprocesser, hvorved viden både skabes af forskning og af praksis. Mens

læreprocessen oftest er styret af praksis, er forskningsprocessen oftest styret af forskerne. Det centrale er dog, at alle involverede parter – eksempelvis ledere, socialarbejdere, brugere, forskere og andre samarbejdspartnere – indgår i den løbende udvikling og styring af både lære- og forskningsprocessen. Der lægges i positionen vægt på, at forskningsprocessen skal være kritisk og reflektiv, at det er gennem dialogen, der skabes rum for den kritik/refleksion, og at den skal være præget af nysgerrighed hos alle involverede (Austin et al. 2012; Austin et al. 2014). Der er ikke tale om, at socialarbejderne eller brugerne skal være forskere, selvom de udmærket kan indgå i dele af forskningsprocessen – eksempelvis i dataindsamling og analyser og dermed blive med-forskere – eller for den sags skyld, at forskerne skal 'go native' som socialarbejdere. Der er nærmere tale om at udvikle forsknings-mindede praktikere og praksis-mindede forskere (Salisbury Forum Group 2009).

Den fjerde position karakteriserer jeg som *Brugerorienteret praksisforskning* og udgør forskningstyper, som styres og udføres af brugerne. Udgangspunktet er Beresfords påpegning af, at brugerne kan og bør indgå i forskning – både som partnere sammen med eksempelvis forskere og socialarbejdere og som forskningsansvarlige/ledere – dels fordi forskningen i socialt arbejde vedrører deres liv og fremtid, dels fordi vidensproduktionen i socialt arbejde ikke kan ske uden inddragelse af brugernes *Perspectives; Knowledges; Analyses* (Beresford 2000, s. 498). Brugere eller en brugerorganisation er således forskningsinstitutionen, ligesom praksis er det i *Praktikerforskningen*. Sammenhæng i og forskelle mellem de forskellige positioner

i praksisforskning kan beskrives sådan: (Andersen, Mejlvig & Uggerhøj, under udgivelse)

Figur 1: Forskelle og ligheder i de fire praksisforskningspositioner

Modellen viser de fire positioner på et kontinuum. Til venstre *Praksisforskningen i socialt arbejde*, hvor forskeren er den primære aktør, som er ansvarlig for forskningsprocessen, og som tager udgangspunkt i en kendt forskningsproces. Til højre *Praktikerforskningen* og den *Brugerorienterede praksisforskning*, hvor praktikerne eller brugeren er ansvarlig for forskningsprocessen og følger henholdsvis en karakteristisk praksisproces eller en karakteristisk proces for en brugers kontakt med myndighed. Og imellem de to yderpositioner *Den participatoriske praksisforskning*, som er udtryk for en kobling mellem de andre positioner og processer. Der er ikke tale om en pragmatisk midterposition, men om en tredje type praksisforskning, som adskiller sig fra de tre andre. I yderpositionerne kan forskningsspørgsmål, metodevalg, analysedesign, formidling m.v. stort set udvælges af henholdsvis

forskeren, praktikerne eller brugeren alene og vil primært knytte sig til kendte forsknings-, praksis- og brugerprocesser.

sen. Ligeledes vil *dataindsamlingen* i forskningsprocessen knytte sig til de *udredninger, der indgår i socialt arbejdes praksis* (i brugernes liv) og vice versa. Processerne knytter sig således direkte til hinanden og afklares gennem drøftelser og forhandlinger hele vejen igennem i den participatoriske praksisforskningsproces. Modellens pile er desuden udtryk for, at processerne, så at sige, slynger sig om hinanden og frembringer en særlig form for forskningsmæssig tilgang – eller en forskningsbaseret udviklingsproces i praksis.

Så er det vel på plads?

Selvom denne korte fremstilling af centrale elementer i praksisforskning kunne få tilgangen til at fremstå som det eneste saliggørende i forskningen og samarbejdsprocesserne som idel lykke, så er denne type forskningstilgang udfordrende for alle parter. Man mødes i en ny ramme, ens roller får nye sider, man begynder at blande sig i hinandens ekspertise, man kommer til at bøje af på en række områder for at få samarbejdet til at fungere, og man udfordres dermed på nogle af de særlige faglige kendetegn, som karakteriserer ens felt – herunder også de kvalitetskrav, der stilles til forskningen.

Som omtalt er praksisforskning omgivet af de samme kvalitetskrav som andre former for forskning. Der kan ikke 'rundes hjørner', fordi der er tale om et samarbejde mellem forskere og ikke-forskere. Forventningerne fra praksis og brugernes er da også, at forskerne skal agere garant for, at forskningen har kvalitet og opfylder forskningsmæssige kvalitetskrav. Der er ingen tvivl om, at der nemmere kan ske skred, når forskningen befinder sig i mere ukendt land, hvor der

hersker andre kvalitetskrav. En gruppe praktikere, som blev involveret i konklusionerne på den internationale praksisforskningskonference i Hong Kong i 2017, foreslog eksempelvis, at forskning burde anvende mere praksisbaseret frem for akademisk terminologi. Selvom det kan fremstå som et simpelt ønske, så er det nødvendigt, at forskerne forholder sig kritisk til krav, som risikerer at fjerne den præcision, som en akademisk terminologi indeholder, og dermed svække analyser og konklusioner, ligesom mere teoretisk baserede analyser kan risikere at blive prioriteret ud, fordi det giver tungt akademisk sprog. Ligeledes bør de bias, der knytter sig til en tæt relation til forskningens genstandsfelt, være under konstant kritisk overvågning. Forskningen vil blive påvirket og risikerer at blive blind på samme områder som det felt, der undersøges. Det afgørende krav om nærhed i praksisforskningen indebærer således en række bias og udfordringer, som forskerne er nødt til at forholde sig til – både generelt og helt konkret i de enkelte projekter – og som må ansues som praksisforskningens akilleshæl.

Desuden er det nødvendigt at være opmærksom på de magtpositioner, som det 'lige' samarbejde medfører. Forskerens magtfulde og brugerens lige så lidt magtfulde position fjernes naturligvis ikke, bare fordi man mødes med gode intentioner. Faktisk kan et projekt med disse intentioner risikere at dække over disse forskelle, som i stedet trives i det skjulte – og dermed kommer til at påvirke hele forskningsprocessen.

Nærheden medfører også andre udfordringer, idet samarbejdet mellem flere parter øger kompleksiteten i forskningsprocessen. Når samarbejdspartnerne

mødes, er det et møde mellem forskellige interesser, som nødvendigvis må forsvares. Forskeren kan ikke bare opgive kvalitetskravene til forskning, praktikerne kan ikke opgive kravet om, at resultaterne skal kunne anvendes til udvikling af praksis, og brugerne kan ikke opgive kravet om, at forskningen skal kunne føre til forbedrede vilkår for brugere. Derfor opererer jeg med begrebet *forhandling*, idet forhandling angiver, at der er tale om partnere, som medbringer mandater (interesser), som skal forsvares, og at der mellem parterne skal opnås aftaler eller forlig om den samlede forståelse af forskningsprojektet. Forhandlingerne skal både indeholde aftaler om, hvordan den samlede læringsproces skal se ud, og hvordan det integrerede praksisforskningsprojekt skal se ud. Dermed skal der gennemføres grundige – og måske alvorlige – drøftelser og forhandlinger: om hvad problemstillingen er, og hvordan den er relevant for alle deltagere, om der er tale om praksisforskning eller anden form for forskning, om forskningen opfylder gængse krav til forskningsprocesser, om hvilke metoder og praksisforsknings-tilgange der skal anvendes, om hvilke former analyserne kan have, om hvordan resultaterne formidles, og om hvordan processen og resultaterne kan omsættes og indgå i en læringsproces i praksis.

I forhandlingerne er det centralt, at de forskellige handlinger og interesser bliver belyst (Uggerhøj 2014). Gennem denne belysning og diskussion af samme opnår deltagerne mulighed for at forstå de øvrige parter interesser og mandater. Og mine erfaringer peger på, at det er gennem denne belysning og forståelse af de andres mandater/interesser, at muligheden for at opnå et 'forhandlingsresultat' opstår – det resultat, som kan sikre, at

kvaliteten i forskning og praksis bevares, og at der tages behørig etiske hensyn. Denne beskrivelse kunne måske give et billede af en lang og opslidende proces. Det er ikke min erfaring. Faktisk opnås der gennem to-tre møder forståelse og aftaler. Da forskningsprocesser ofte drejer i andre retninger end planlagt – måske fordi undersøgelsens kontekst ændres undervejs – ligesom læringsprocesserne oftest bevæger sig i andre retninger end forventet – vil det være nødvendigt med løbende justeringer og dermed forhandlinger. Det er ikke anderledes end traditionelle forskningsprocesser og læringsprocesser. I praksisforskningen er der bare tale om flere parter end normalt.

Til gengæld opnås der en bred og meget kvalificeret viden om det felt, der undersøges, hvilket styrker forskningsprojektet, ligesom der gennem de løbende drøftelser og beslutninger omkring læreprocessen skabes mulighed for omsætning af resultaterne i praksis – fremfor at resultaterne primært ender i en artikel, som få praktikere læser. Dette sker gennem planlagte møder mellem parterne, men også gennem løbende oplæg og diskussioner med de praktikere og brugere, som ikke indgår i 'forhandlingsgruppen'. Dermed udgør formidlingen ikke et slutprodukt, men en løbende proces, ligesom resultaterne og erfaringerne ikke først omsættes til praksis lang tid efter forskningsprojektet er ophørt. Delresultater og ny viden omsættes løbende. Praktikerne kan nemlig ikke lade være med at omsætte kvalificerede resultater, når de ser dem. De venter ikke på, at en samlet forskningsrapport foreligger. ♦

REFERENCER

Andersen, M.L., K. Mejlvig & L. Uggerhøj (2019). Praksisforskning som delt ejerskab. I: C. MoesbyJensen & H.S. Nielsen (red.), *Praksisforskning*. Frederiksberg: Frydenlund Academic (in progress).

Austin, M., M. Fisher & L. Uggerhøj (2014). The Helsinki Statement. *Nordic Social Work Research*, 4, Supplement 1, 7-13.

Austin, M., T.D. Santo & C. Lee (2012). Building Organizational Supports for Research-Minded Practitioners. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 9, 1-39.

Beresford, P. (2000). Service Users' Knowledges and Social Work Theory: Conflict or Collaboration'. *British Journal of Social Work*, 30 (4), 489-503.

Ebsen, F. & Uggerhøj, L. (2014). Når forskning trænger sig på. *Uden for Nummer*, 15 (28), 4-15.

Epstein, I. (2001). Mining for silver while dreaming of gold: Clinical data-mining in practice-based research. I: I. Epstein & S. Blumenfield, *Clinical Data-Mining in Practice-Based Research: Reflecting on Social Work Practice in Hospitals*. Binghamton, N.Y.: Hayworth Press.

Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*. New York, N.Y.: Cambridge University Press.

Gundelach, P. (2000). Nærhed og distance i forskning og praksis. *Nordisk Socialt Arbeid*, 3, 165-172.

Kristiansson, M.R. (2006). Modus 2 vidensproduktion. *DF Revy*, 2, 18-21.

Marthinsen, E. (2012). Social Work Practice and Social Science History. I: I. Julkunen & E. Marthinsen (red.), *Practice Research in Nordic Social Work: Knowledge Production in Transition*. London: Whiting & Birch Ltd.

Mäntysaari, M. (red.) (1990). *Forskning och Socialt Arbete*. Tammerfors: Tammerfors Universitet.

Nowotny, H., P. Scott & M. Gibbons (2001). *Re-thinking Science – Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity Press.

Pedersen, D.B. (2017). *IMPACT Redskaber og metoder til måling af forskningens gennemslagskraft*. København: Det Frie Forskningsråd.

Ramian, K. (2013). Praksisbaseret forskning i videnskabende netværk – opdatering. *Vidensbaseret Arbejde*, 1.

Salisbury Forum Group (2009) *The Salisbury Statement on practice research*. Southampton: University of Southampton. <http://www.socsci.soton.ac.uk/spring/salisbury/>.

Schiøtz, K. (red.) (1983). *På vej mod Forskning*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Shaw, I.F. (2007). Is Social Work Research Distinctive? *Social Work Education*, 26 (7), 659-669.

Uggerhøj, L. (2014). Learning from each other – Collaboration Processes in Practice Research. *Nordic Social Work Research*, 4, Supplement 1, 44-57.

Uggerhøj, L. (2017). Possibilities and Barriers in Practice Research Approaches. I: A.M. Støkken & E. Willumsen (red.), *Brugerstemmer, praksisforskning og innovasjon*. Kristiansand: Portal forlag AS.

Uggerhøj, L., K. Henriksen & M.L. Andersen (2018). Participatory practice research and action research – birds of a feather? *China Journal of Social Work*, 11, 2: Special Issue: Practice Research in Chinese Societies.